

Justitsministeren (Hjortnæs): Jeg takker meget for den velvillige modtagelse. Det er jo korrekt, som det er sagt, at dette er nogle formelle regler, som søger at afklare nogle problemer, som selvfølgelig er noget komplicerede, men som først og fremmest er af teknisk art. Der er altså ikke tale om indgreb i den materielle ret her i landet.

Jeg er selvfølgelig klar over, at man kan bruge den formulering, som hr. Gudme her anvendte: snarest muligt, senest straks. Jeg går ud fra, at det er et meget lille problem netop i denne sag.

Fru Nathalie Lind rejste spørgsmålet om den standardformulering, som anvendes fra justitsministeriets side i forbindelse med fremsættelsen af lovforslag. Jeg må erkende, at jeg ikke tidligere har været stillet over for spørgsmålet, og jeg kender ikke begrundelsen for, at man anvender netop denne formulering og ikke giver en bedre vejledning for folketingets medlemmer, men jeg vil positivt overveje en ændring som den, fru Nathalie Lind her foreslår, og som hr. Gudme støtter, og som jeg går ud fra har støtte fra samtlige partier her i folketingssalen. Jeg vil også gerne sige til fru Nathalie Lind, at så vidt muligt vil jeg give et svar til retsudvalgets medlemmer, når jeg kommer til samråd i udvalget på torsdag.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til retsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til om ophævelse af lov om dødsstraf for visse handlinger begået under krig eller fjendtlig besættelse og om ændring af militær straffelov.

(Lovforslaget (nr. 38) findes i tillæg A. sp. 549, fremsættelsen i tidenden sp. 423).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Otto Mørch: Vi står ved behandlingen af dette lovforslag over for at skulle tage stilling til at afskaffe de sidste rester af dødsstraffen i Danmark. Både bemærkningerne til lovforslaget og justitsministerens fremsættelsestale indeholder en meget fyldig redegørelse for de gældende regler om dødsstraf og deres historiske baggrund, og derfor skal jeg ikke komme nærmere ind på disse forhold, men jeg ønsker blot at konstatere, at Danmark for længst har taget afstand fra anvendelsen af dødsstraf som straf under almindelige forhold. Det er kun i helt ekstraordinære situationer, krig eller besættelse, der er mulighed for at anvende den absolutte straf og da kun over for de groveste overtrædelser af den borgerlige eller militære straffelov.

Det ligger sådan, at vi i De Forenede Nationer gennem en række år jævnlig har haft spørgsmålet om dødsstraffens udbredelse og anvendelse i medlemslandene på dagsordenen, og af de oplysninger, der herigennem er fremkommet, fremgår det, at udviklingen i udlandet går i retning af at afskaffe dødsstraf, ikke blot under fredsforhold, men også under krigsforhold. Vi ved, at i alt 11 lande, heriblandt Sverige, Finland, Vesttyskland og Østrig, nu helt har afskaffet dødsstraffen.

Gennem sin støtte til en række FN-initiativer, der har tilsigtet at begrænse anvendelsen af dødsstraf eller helt at få den ophævet, har Danmark medvirket til denne udvikling. At det så ikke har hjulpet alle steder, i alle lande, fremgår bl.a. af et Reutertelegram, som man kunne læse i dagbladene i går under overskriften „Californien genindfører dødsstraf“. Det ligger jo sådan for Californiens vedkommende, at ved årsskiftet genindfører man dødsstraffen, og dermed vender denne stat tilbage til at bruge gas-kamre som henrettelsesmiddel. Det anvendtes også før dødsstraffens afskaffelse for nogle år siden.

Men uanset det må vi hilse med tilfredshed, at justitsministeren nu giver tinget lejlighed til en principiel drøftelse af og stillingtagen til det meget alvorlige spørgsmål om dødsstraffens anvendelse.

I Danmark vil der nok være almindelig enighed om at tage afstand fra anvendelsen af dødsstraf under almindelige forhold. Det tror jeg også vil afspejle sig ved afstemningen her i tinget, når vi når så langt. Derfor

[Otto Mørch.]

bliver spørgsmålet nu, om man kan acceptere, at vor almindelige holdning til dødsstraf, og dermed i sidste instans også til respekten for det enkelte menneske, skal suspenderes i ekstraordinære situationer.

Det er min opfattelse, at svaret herpå må være benægtende. De fundamentale etiske og humanistiske principper, der ligger bag udelukkelsen af dødsstraf som strafferetlig reaktion under almindelige forhold, mener jeg bestemt tilsiger en total afskaffelse af dødsstraffen. Jeg må dog gøre opmærksom på, at enkelte medlemmer af den socialdemokratiske gruppe endnu ikke har afklaret deres stilling til lovforslaget, men ellers er den socialdemokratiske gruppe klar til stærkt at markere det retskulturelle fremskridt, der ligger i dødsstraffens totale afskaffelse.

Hans Toft: Spørgsmålet om dødsstraffen i såvel den militære straffelov som i den borgerlige straffelov vedrører en række enkeltbestemmelser og en række enkeltforhold. Jeg skal indskrænke mig til at behandle det principielle spørgsmål om dødsstraf eller ikke i krigstid og i denne forbindelse gerne indledningsvis betone, så kraftigt jeg kan, at den konservative folketingsgruppe er modstander af dødsstraf i enhver situation i fredstid.

Men det er jo ikke første gang, folketinget afskaffer dødsstraffen, hvis dette lovforslag vedtages. Det skete sidst i 1930 efter en indgående diskussion i forbindelse med den store straffelovsændring. Der var noget, der dengang fik folketinget til at afskaffe dødsstraffen, men der var altså også noget, der fik det samme folketing til at genindføre straffen. En straffelov uden dødsstraf holdt kun, til landet igen blev bragt ud i en krigssituation.

Efter en 15 års udvikling også i den hjemlige kriminalpolitik i retning af mere menneskelige strafferammer, som ikke indbefatter dødsstraffen, vedtog folketinget igen at indføre dødsstraffen og nu oven i købet med tilbagevirkende kraft, altså en endnu kraftigere reaktionsform end den, man havde afskaffet 15 år tidligere.

Dette siger også noget om de unormale tilstande, der spirer frem i krigens kølvand, og krig kan man i hvert fald ikke definitivt

udelukke ved nogen lovparagraf. Vi ved fra 1945, hvordan folkestemningen var og efter al sandsynlighed også vil blive i en tilsvarende situation. Vi ved, at der i en krigssituation vil være en endog meget stærk tendens til selvtægt over for disse vel grovest tænkelige forbrydelser, hvis ikke den straf kan idømmes, som de meget stærke folkestemninger vil gøre krav på, forbrydelser, hvis særlige farlighed ryster den almindelige retsbevidsthed i et samfund.

Jeg vil godt her i dag minde om, hvad en af vore allerstørste strafferetseksperter i nyere tid skrev om retsopgøret i 1945. Folketingets tidligere ombudsmand, dr.jur. Stephan Hurwitz, skrev i Ugeskrift for Retsvæsen 1945, afdeling B, side 134, følgende:

„De grunde, der ligger bag kravet om dødsstraf for forræderi og lignende rygangeløb på landsmænd under krigsforhold, er for det første sådanne, der har sammenhæng med disse forbrydelsers særlige farlighed, herunder den voldsomhed, hvorved de ryster den almindelige retsbevidsthed. Men hertil kommer deres sammenkædning med fjendtlige handlinger, som mødes med krigens eller partisankrigens våben. Den almindelige bevidsthed er indstillet på, at prisen i denne kamp er livet. Retsopgøret med stikkere og drabsmænd i fjendens tjeneste har psykologisk set træk af en forlænget krigsførelse. Også dette forklarer, at retsfølelsen her i langt højere grad end ved normal retsforfølgning leder til dødsstraf som den naturlige sanktion.“

Så vidt dr.jur. Stephan Hurwitz.

Det konservative folkeparti er modstander af dødsstraf i fredstid, men vi kan på den anden side ikke være med til at påtage os ansvaret for, at vi igen en gang skal indføre en lov om dødsstraf med tilbagevirkende kraft og, næste gang det eventuelt sker, tilmed med de erfaringer i erindring fra sidste gang, det skete, i 1945. Dette er i hvert fald en tilstand, som et retssamfund ikke kan acceptere igen.

Vi er mange her i folketinget, som ikke oplevede situationen i 1945, men vi har mulighed for at læse os til behandlingen her i folketinget af loven om dødsstraf med tilbagevirkende kraft. Jeg tror også, vi er mange, der specielt med denne behandling i erin-

[Hans Toft.]

dring ikke vil udsætte hverken os selv eller andre for at komme i en lignende situation, som man var i dengang. Af disse grunde kan det konservative folkeparti ikke tage ansvaret for dette lovforslags vedtagelse.

Nathalie Lind: Den 26. marts 1952 vedtog folkettinget efter navneopråb en lov om dødsstraf for visse handlinger begået under krig eller besættelse. Der var 104, der stemte ja, der var 32, der stemte imod, og 14 var fraværende.

Ser man navnene igennem, vil man lægge mærke til, at der i næsten alle partier, på trods af at der var et stort flertal for lovforslaget, fandtes tilhængere og modstandere, og det er vel helt naturligt i et så alvorligt spørgsmål som det foreliggende.

Også denne gang tror jeg at afstemningen her i folkettingen vil gå på tværs af partilinerne, og derfor er jeg glad for justitsministerens ord i fremsættelsestalen om, at hermed får folkettingen lejlighed til at tage principiel stilling til, om dødsstraf skal gælde i dansk ret eller ikke.

Også i mit parti er der forskellige opfattelser, og en af repræsentanterne for den gruppe, der mener, at man i visse situationer fortsat skal bevare dødsstraffen, hr. Arne Christiansen, vil senere redegøre for de synspunkter, men den del af partiet venstre, jeg her taler for, mener, at vi med hensyn til spørgsmålet om dødsstraf er ude i et grænseområde mellem liv og død, hvor vi mennesker ikke har lov til at bestemme.

Mine bemærkninger her i dag går således på selve dette, om vi skal have dødsstraf eller ej i dansk ret, og mine bemærkninger må derfor ikke forstås således, at man ikke fortsat skal have en meget alvorlig reaktion, også strafferetligt, over for den, der under besættelse eller krig måtte gøre sig skyldig i de alvorlige forbrydelser, som er nævnt i loven fra 1952.

Har vi ikke bestemmelser af den art, som 1952-loven omfatter, kan vi komme i den situation, at vi, hvis ulykken skulle indtræde, at Danmark igen blev besat eller kom ud i krig, kunne blive tvunget til at give straflove med tilbagevirkende kraft.

Baggrunden for, at vi har straffebestemmelser, kan jo enten være, at man finder, at de har en generalpræventiv værdi, de kan

være gennemført ud fra et sikkerhedshensyn, eller at man mener, en reaktion er nødvendig ud fra befolkningens retsfølelse, den være sig berettiget eller ej, men den eksisterer, det ved vi, om gengældelse i tilfælde af grove forbrydelser.

Den generalpræventive virkning ved dødsstraf for forbrydelser af den art, vi her taler om, tror jeg ikke har særlig stor betydning. Den, som enten ud fra en ideologisk holdning eller omvendt måske endda ud fra et snævert egoistisk hensyn begår forbrydelser af denne art, lader sig næppe afskrække af trusler om dødsstraf. Det er ikke straffen og dennes størrelse, men det er visheden om dens nærhed, der er afgørende for præventionen.

I 1930 ved ændringen af borgerlig straffelov afskaffede vi dødstraffen bortset fra reglerne i den militære straffelov, men genindførte den som nævnt i 1952. Forud herfor var gået et betydeligt forberedelsesarbejde. Et udvalg under justitsministeriet havde afgivet en betænkning i 1949, lovforslag blev fremsat gentagne gange her i tinget, først af K.K. Steincke og senere af Helga Pedersen som justitsministre. Det udvalg, der havde afgivet betænkning, delte sig i et flertal og et mindretal, og loven blev endeligt vedtaget ved navneopråb, som jeg før har omtalt, netop under hensyn til dens alvorlige karakter.

Om denne periode har jeg ligesom hr. Hans Toft læst en artikel, som ombudsmanden, professor Stephan Hurwitz, skrev i sin bog „Respekt for mennesket“, der er en samling kronikker og foredrag, som udkom i 1951. Hurwitz var medlem af det udvalg, der afgav betænkning i 1949, og han tilsluttede sig flertallet, som hr. Hans Toft rigtigt nævnte. Når jeg læser den artikel, der hedder „Om dødsstraf igen“, så føler jeg en undertone af frygt for, at indførelse af dødsstraf i de særlige tilfælde, som Stephan Hurwitz altså giver tilslutning til, skal genoplive tanken om dødsstraffens indførelse for forbrydelser af særlig grov art. Hurwitz slutter sin artikel således:

„Dødsstraf virker forrænde; henrettelser rummer smittestof til blodige forbrydelser, skaber usund sensation og omgiver let ofret med en ikke fortjent sympati; der er fare for uoprettelige justitsmord, og lad os i denne forbindelse ikke glemme

[Nathalie Lind.]

den gamle advarsel til retsvæsenet om, at man ikke ofte nok kan sige, i hvor høj grad det er udsat for vildfarelser.“

Det er min personlige opfattelse, at de argumenter, som mindretallet i betænkningen fra 1949 anfører, har megen værdi. Man anfører, at dødsstraffen har ringe præventiv virkning over for de mennesker, der her er tale om, og endvidere, at man ikke bør gennemføre en sådan lovhjemmel, før en kritisk situation foreligger, og at sikkerhedshensyn ikke kræver dødsstraf. Man nævner endelig til sidst, at indførelsen kan tolkes som et kulturelt tilbageskridt.

Jeg har med megen interesse læst om den debat, der fandt sted her i folketinget tidligt i foråret 1952. Jeg har fæstet mig ved, at det var den daværende radikale ordfører, Johs. Christiansen, der citerede fra et foredrag af professor le Maire, hvor denne om dødsstraffen havde sagt, at her står vi ved lovgivningsmagtens yderste grænse. Det er ikke et almindeligt spørgsmål, vi diskuterer; det er et spørgsmål, om man skal have ret til at tage et andet menneskes liv. Jeg har også fæstet mig ved det, som ministeren har refereret i bemærkningerne til lovforslaget om den udvikling — som også den socialdemokratiske ordfører omtalte — der er i gang inden for FN, mod afskaffelse af dødsstraffen. Jeg håber, at det ordvalg, der er brugt i bemærkningerne — det er lidt forskelligt, idet det siges, at Østrig og Finland helt har afskaffet dødsstraffen, at Vesttyskland har ophævet den, og for Sveriges vedkommende anføres, at den er afskaffet — med rette skal læses på den måde, at dødsstraffen helt er afskaffet også for forbrydelser, som er nævnt i den danske lov fra 1952.

Ser vi på forholdet mellem 1952 og i dag, så er der vel i øvrigt den betydelige forskel, at dengang gik man som en selvfølge ud fra, at i den militære straffelov skulle dødsstraffen bibeholdes. Ved den sidste ændring af militær straffelov her i foråret 1973 er dødsstraffen jo også bibeholdt, men den daværende justitsminister oplyste over for retsudvalget, at han fandt, at der burde ske en samtidig stillingtagen til ophævelsen af dødsstraffen både i borgerlig og militær straffelov, og at han ville vende tilbage til det spørgsmål. Jeg kan egentlig være enig

i dette, for er man imod dødsstraf som princip, må det vel gælde på alle områder. Men jeg vil dog være interesseret i at høre, om de betragtninger, man har gjort sig i de lande, der har afskaffet dødsstraf, også i militær straffelov — for jeg forstår bedre nødvendigheden af det her, selv om jeg principielt er imod. Jeg ville være interesseret i at høre, hvordan man på dette område har overvundet sine betænkeligheder. Også på dette punkt er der forskellige opfattelser i mit parti, og som jeg nævnte før, vil hr. Arne Christiansen gøre rede for sin opfattelse, specielt med henblik på den militære straffelov. Jeg personligt finder, alt taget i betragtning, at konklusionen må blive, at hvis man er imod at dømme et andet menneske fra livet, så må det gælde både i militære og civile forhold.

Jeg skal slutte med på den gruppes vegne, jeg her taler for, at sige, at vi vil medvirke til en positiv gennemførelse af dette lovfor-slag.

Nordqvist: Hr. Otto Mørch sagde før, at Danmark ved flere lejligheder har medvirket til at få afskaffet dødsstraffen her og dér, og det synes jeg da er prisværdigt. Det bedste, man i og for sig kan gøre, når man skal påvirke andre, er da selv at optræde som det gode eksempel, og derfor er jeg glad for det lovforslag, som ministeren nu har fremsat. Jeg kan godt sige med det samme, at hele den radikale gruppe vil stemme for det. Man kan måske synes, at det er en lille ting, en lille flig af tilværelsen, vi her behandler, på baggrund af, at dagligt sættes mennesker jo til kynisk og råt, men vi synes alligevel i mit parti, at vi her ved at ophæve dødsstraffen tilkendegiver en principiel holdning til livet.

Jeg kan tilslutte mig flere af de argumenter, som fru Nathalie Lind før anførte, og skal kun sige, at da sagen blev behandlet i 1952, stemte det radikale venstre imod at indføre dødsstraffen, og vi er stadig væk imod denne strafform. Vi mener ikke, at det har nogen særlig præventiv effekt. Det er jo en særlig type mennesker, der lader sig gribe enten af den ene eller den anden side, og som er villig til at sætte livet på højkant. Vi har jo set mange eksempler på, at de, der var loyale over for samfundet, var rede til at ofre deres liv, og vi har jo også set —

[Nordqvist.]

måske ikke herhjemme, men andre steder — at der findes mennesker, der endog er rede til at gennemgå en frygtelig tortur for den overbevisning, der nu er deres. Vi finder, at dødsstraffen er en reminiscens fra øje for øje-mentaliteten, lidt i slægt med de systemer, hvor man stadig væk hugger hånden af, når vedkommende har gjort sig skyldig i tyveri. Det er vel også i nogen grad udtryk for en hævnfølelse, som vi ikke finder tiltalende i et moderne samfund, og som jeg i øvrigt heller ikke finder holder sig. Vi kan jo se på udviklingen efter 1945, og det kender vi alle sammen, at når først tingene kommer på afstand, så mildnes de netop af afstanden.

Jeg er også bange for, at bibeholdelse af dødsstraffen vil bevirke en forrælse af befolkningen, derved at man nedvurderer det enkelte liv. Jeg mener, at vi her netop befinder os på grænsen mellem det menneskelige og det guddommelige.

Rent praktisk har vi jo fået nogle erfaringer med dødsstraffen efter krigen, i 1945, og netop denne praktisering og ikke mindst den omstændighed, at enkelte af dommene først blev eksekveret adskillige år efter besættelsestidens ophør, siger mig, at vi bør afskaffe dødsstraffen. Jeg finder også, at den diskussion, den debat, der føres i forbindelse med dødsstraffen, let kan hidse befolkningen op i to grupper.

Jeg skal nævne, at i Genferkonventionen er der en bestemmelse om, at en besættelsesmagt i et land ikke må anvende straffe, som det pågældende land ikke selv har i sin lovgivning. Det vil altså sige, at hvis vi piller dødsstraffen ud af vor lovgivning, så vil det heller ikke være muligt for en besættelsesmagt, der vel at mærke har tiltrådt Genferkonventionen, at anvende dødsstraf i en besættelsesperiode.

Tilbage er der i og for sig kun spørgsmålet om statens sikkerhed, og det synspunkt mener jeg jeg har aflivet, da jeg før sagde, at jeg mener, der stadig væk findes mennesker, som, uanset at straffen går på livet eller livsvarigt fængsel, alligevel vil forråde deres land. Jeg kan heller ikke se, at man kan bruge nødvægebetragtingen. Nødværge er noget, man udøver i en nødvendig situation; det er ikke noget, man anvender, inden situationen bliver aktuel.

Så var en af de andre ordførere inde på en anden betragtning, som har været meget fremme i debatten, i hvert fald for år tilbage, dette, at vi nødig én gang til skulle komme i den situation at give straffelove med tilbagevirkende kraft. Og dette får mig til at sige, at det høje ting naturligvis meget grundigt må overveje det lovforslag, vi her har på bordet. For meningen kan selvfølgelig ikke være den, at vi, når vi nu 20 år efter at have vedtaget loven ophæver den igen, så, hvis vi på ny kommer i en situation som 1940—1945, da overvejer at indføre dødsstraf med tilbagevirkende kraft. Det må ligge helt fast, at den diskussion må være ude nu. Jeg kan ikke lade være med at nævne, at da man i 1952 drøftede problemet, blev der fremsat forslag om folkeafstemning om dødsstraffens indførelse. Bl.a. Aksel Larsen, som vel dengang talte for kommunisterne, ønskede sagen sendt ud til folkeafstemning, og han tilkendegav som sin personlige opfattelse, at han ikke var i tvivl om, at forslaget ville falde, hvis det kom ud til det danske folk.

I det radikale venstre føler vi os i overensstemmelse med befolkningen, når vi i dag anbefaler det foreliggende lovforslag, så jeg skal ikke ventilere muligheden af en folkeafstemning, men blot anbefale forslaget til hurtig gennemførelse.

Jette Boutrup: Opinionen krævede efter besættelsen, at dødsstraffen blev genindført. Det frygtelige var jo, at den skulle have tilbagevirkende kraft, og mange ledende juridiske eksperter frarådede det også kraftigt dengang. Men når mit parti i dag går ind for dødsstraffens fuldstændige afskaffelse, så er det et udtryk for vor tillid til, at denne situation aldrig vil opstå igen.

Arne Christiansen: Da dødsstraf i fredstid jo også har været inddraget i debatten i dag, vil jeg gerne indledningsvis stærkt understrege den afgrænsning, der ligger i de love, vi behandler her. Justitsministeren siger i sin skriftlige fremsættelse, at folketinget nu får lejlighed til en principiel stillingtagen til spørgsmålet om dødsstraffens afskaffelse. Jeg understreger ordet „nu“, for jeg vil gerne spørge: hvorfor netop nu? De relativt vage begrundelser, væsentligt henvisninger til drøftelser i FN og en FN-rapport, under-

[Arne Christiansen.]

streger efter min opfattelse ingen aktualitet, og jeg har også i bemærkningerne forgæves ledt efter en henvisning til drøftelser med f.eks. straffelovrådet. Jeg har i hvert fald fået det indtryk, at dette lovforslag er en hurtig konsekvens af sidste års drøftelser i retsudvalget i forbindelse med den nye militære straffelov, og hvis det er tilfældet, vil jeg gerne minde om, at vi dengang netop udskød debatten, fordi den daværende justitsminister bebudede det nu fremsatte forslag. Der har altså været tid til at forhandle og til at begrunde, men mig forekommer det, at der intet anføres, som ikke blev nævnt i sidste samlings korte udvalgsdebat.

Når vi nu alligevel skal beskæftige os med dette alvorlige spørgsmål, så finder jeg nøgleordene til debatten, ikke i justitsministerens skriftlige fremsættelse, men i bemærkningerne til lovforslaget, hvor der tales om almindelige etiske og humanistiske principper. Hvad disse etiske og humanistiske principper efter justitsministerens og også mange af dette høje tings medlemmers opfattelse omfatter, er der er jo ingen tvivl om. Den humanisering af straffelovgivningen, som præger udviklingen i disse år, skal altså nu overføres til dette specielle område, der ikke alene er specielt med hensyn til sanktion, men også med hensyn til forudsætninger for og omstændigheder ved den straffbare handling. Jeg vil gerne rejse det spørgsmål, om det nu er rigtigt at overføre denne almindelige tendens i vurderingen af skyld og straf til den helt ualmindelige situation, der juridisk beskrives som „Visse handlinger begået under krig eller fjendtlig besættelse“, men som i folkets sprogbrug hedder forræderi, stikkeri, tortur og mord. Jeg understreger, at loven taler om helt specielle forhold: krig og fjendtlig besættelse. Det er på baggrund af sådanne forhold, det er på baggrund af brand og mord og fængsel, som det hed i Danmarks frihedssang, hvis der ellers er nogen, der kan huske den, at debatten i dag skal føres. Mon nogen i denne sal tror, at lovgiverne i 1945 og i 1952 havde en

anden etisk eller en anden humanistisk indstilling end medlemmerne af det høje ting i 1973? Hvis nogen er i tvivl, vil jeg henvise hende eller ham til Rigsdagstidende fra disse år. Jeg gjorde mig den ulejlighed at læse disse referater, da vi sidste år forbedrede den nye militære straffelov og dødsstraffen blev draget ind i udvalgets overvejelser. Dengang, i 1945, stod man i en nødværgesituation, idet et folk i harme og foragt over for landsforrædere og terrorister var parat til at tage loven i egen hånd. Med værdighed, men i strid med vor lovgivningsmagts tilgrundliggende princip, vedtoges med tilbagevirkende kraft straffelovens alvorligste sanktion: dødsstraffen. I 1952 blev erfaringerne fra besættelsens og retsopgørets år omsat i lov for ikke én gang til at sætte et retssamfund i en sådan situation, at det skulle lovgive med tilbagevirkende kraft. Den lov er det, man nu vil afskaffe.

Der er sat spørgsmålstegn ved lovens generalpræventive virkning, og det kan jeg også tilslutte mig. Dog vil jeg sige, at dette gælder kun den borgerlige straffelov. Jeg er af den opfattelse, at dødsstraffen, som den er hjemlet i den militære straffelov, har præventiv virkning og er en nødvendighed for landets sikkerhed i givne situationer. Nogle vil sige: en sådan situation kommer vi ikke i på ny. En eventuel ny krig afgøres så hurtigt, at eventuelle handlinger, der efter militær straffelov medfører dødsstraf, først vil blive behandlet efter konflikten, og så er hjemmelen for dødsstraf bortfaldet. Dertil vil jeg sige, at så er humanistiske hensyn over for de skyldige tilgodeset.

Om den særlige borgerlige straffelov, også kaldet femtekolonne-loven, lad mig sige dette: afskaffer vi denne, kan vi bringe fremtidige medlemmer af dette ting i en etisk konflikt, i en samvittighedskonflikt, som vi i dag, og vi alene, har muligheden for at skåne dem for. Vi kan hindre, at de, som deres forgængere for et slægtled siden, skal lovgive med tilbagevirkende kraft for at spare landet for lovløshed og selvtægt, for de lange knives nat, som det hed for 28 år

[Arne Christiansen.]

siden. Vi kan gøre det ved at afvise dette forslag fra justitsministeren. Herved bliver man ikke mindre humanistisk, ikke mindre etisk, for vi håber og tror jo alle, at verden vil udvikle sig sådan, at situationer, der gør loven virksom, aldrig mere vil opstå. Går dette håb i opfyldelse, så bliver loven om dødsstraf aldrig effektiv. Skulle det modsatte ulykkeligvis ske, bør landet være forberedt, også lovgivningsmæssigt. Et sådant beredskab vil, med erfaringer fra 1945 og tiden, der fulgte, ikke en gang i fremtiden bringe dette ting i samvittighedskonflikt på ny, som hvis vi i dag afskaffer loven af 1952 og den lige vedtagne nye militære straffelovs paragraffer om dødsstraf. En række af venstres gruppemedlemmer vil derfor ikke kunne medvirke til at gennemføre dette lovforslag.

Albertsen: Det er en dybt alvorlig sag, vi i dag drøfter her i folketinget, og det er en sag, som nok giver anledning til forskellige opfattelser inden for de forskellige grupper her i tinget. Det er en sag, som appellerer i højeste grad til den enkeltes samvittighed ud fra de erfaringer og ud fra den holdning man har til liv og død.

Jeg ville personlig føle mig dårligt tilpas, hvis jeg ikke forsøgte, når man drøfter en sag som denne, at erindre de perioder i vor tilværelse, i vor historie, hvor det ikke blot drejede sig om en seriøs drøftelse eller noget, vi sådan mere teoretisk kunne tage stilling til, men hvor det simpelt hen var et spørgsmål om det danske folks eksistens og retsbevidsthed. Jeg vil godt tænke videre på den tanke, som hr. Arne Christiansen her fremførte. Hvis man havde tænkt sig den situation under besættelsestiden, hvor store grupper i dette land var udsat for dødsrisiko i et omfang, som de, der ikke har oplevet det, ikke har noget begreb om, og der ikke på baggrund af frihedsbevægelsens krav var blevet indført dødsstraf efter krigen og ved besættelsens ophør, hvad ville der så være sket? Der ville være sket det, som blev nævnt før, at vi havde fået et opgør, forinden den lovlige magt og de lovlige myndigheder havde haft mulighed for at realisere den politik, som parlamentet og regeringen kunne tage ansvaret for. Det var jo netop på grund af frihedsbevægelsens krav om, at

der skulle finde et sådant opgør sted, at der blev eksekveret dødsdomme i et antal af 46 i de første efterkrigsår. Men efterhånden som tiderne og begivenhederne kom på afstand, blev en del af dem, der var idømt dødsstraf, frikendt.

Jeg mener, det er afgørende for retsbevidstheden hos et folk, at det, der realiseres af domstolene, er i overensstemmelse med folkets flertal og med de politiske instansers afgørelse. Derfor tror jeg ikke, vi i dag kan se helt bort fra de erfaringer. Det er jo ikke erfaringer, der alene er gjort i Danmark; så vidt jeg er underrettet, måtte flere af de okkuperede lande, lande, der var inddraget i krigsbegivenhederne, ligesom Danmark ændre deres lovgivning med tilbagevirkende kraft. Dette er noget, som adskillige af os føler som lidt af en plet på det opgør, der fandt sted, og netop for ikke at udsætte os for en sådan risiko, er der nogle af mine kolleger i den socialdemokratiske gruppe og jeg selv, der er overmåde stærkt i tvivl om, hvorvidt det er rigtigt at realisere justitsministerens forslag.

Men jeg skal gerne medgive, at hvis der under behandlingen i retsudvalget eller på anden måde i den offentlige debat, efter at forslaget nu er fremsat og vi har haft drøftelsen her i dag, fremkommer materiale eller synspunkter, der kan overbevise mig, så vil jeg fortsat være modtagelig. Men hvis jeg i dag skulle tage stilling til spørgsmålet, så ville jeg sige, at jeg ikke kunne stemme for lovforslaget. Hvorvidt denne holdning ændres til i givet fald at undlade at stemme, det vil jeg lade afhænge af udvalgsbehandlingen. Foreløbig vil jeg gerne advare imod at realisere lovforslaget ud fra de bemærkninger, jeg her har fremført.

Thestrup: Jeg vil gerne her ved behandlingen af dette lovforslag nævne nogle erfaringer, jeg har fra 1945 og for så vidt også fra 1952.

I maj 1945, da rigsdagen stod over for at skulle vedtage det, der blev loven af 1. juni 1945, gik der i modstandskredse i Jylland rygter om, at man ikke ville anvende dødsstraf selv over for de groveste former for landsforræderi, de groveste former for tortur og for stikkervirksomhed. Jeg kan sige, at det vakte et voldsomt røre. Modstandsbevægelsens ledelse derovre sammenkaldte

[Thestrup.]

folk fra alle de forskellige kredse til et møde i Holstebro, hvori jeg som medlem af lokaludvalget i Herning deltog. Der var en meget stærk stemning for straks at gå i gang med oprettelse af standretter og begynde selvstændigt at eksekvere dødsstraf. Jeg advarede på det indstændigste mod standretter, men jeg gik med til, at dødsstraf var nødvendig, og jeg tog sammen med 3 andre her til København, hvor vi i en sen natte-tid fik foretræde for minister Frode Jakobsen.

Han kunne vise os udkastet til det, der senere blev loven af 1. juni 1945, og da vi havde set det, måtte vi erkende, at dér var dødsstraf i så rigelig en grad, at der ikke var nogen grund til at gøre yderligere indvendinger.

Jeg kan derfor ikke sige andet, end at mine erfaringer dengang tilsagde mig, at hvor utiltalende dødsstraf end er, hvor meget vi end har imod dødsstraf, så er det en nødvendighed, og jeg tror, det var en nødvendighed dengang, hvis vi skulle have undgået standretter og et opgør, der var uden nogen som helst rimelige og fornuftige regler.

Jeg var i 1952 ordfører for mit parti ved behandlingen af straffelovens bestemmelser i kapitlerne 12 og 13, og dér gik jeg ind for anvendelse af dødsstraf. Det gjorde i øvrigt langt den største del af folketinget her. Jeg tror ikke meget på den præventive virkning, deri er jeg enig med hr. Arne Christiansen; jeg tror ikke meget på, at det har nogen virkning over for de mennesker, der begår landsforræderi, at de kan risikere dødsstraf. Det kan have nogen virkning over for den, der vil desertere under krigen, men over for de andre har den næppe nogen virkning. Men jeg frygter, således som både hr. Arne Christiansen og hr. Albertsen har sagt det, for de konsekvenser, der kunne blive, hvis vi gik hen nu og afskaffede dødsstraf og vi så alligevel kom til at stå over for en situation, der kunne ligne den, vi stod over for i 1945.

Det, jeg frygter for, er love med tilbagevirkende kraft, oven i købet en lov om dødsstraf med tilbagevirkende kraft, men endnu mere et opgør, hvor ingen regler bliver fulgt, hvor det er standretter, der kommer til at bestemme. Derfor vil jeg, men jeg er naturligvis villig til i retsudvalget at høre på ar-

gumenter og meget nøje overveje min stilling, på forhånd være imod, at vi afskaffer dødsstraffen.

Justitsministeren (Hjortnæs): Jeg vil meget gerne takke for en særdeles nøgtern fremlæggelse af de forskellige synspunkter. Jeg skal i øvrigt ikke gøre mange bemærkninger, men hr. Albertsen kom til at sige, og det var vistnok en fortalelse, at man frkendte dem, der ikke blev ramt af dødsstraffen. De faktiske kendsgerninger er, at der blev afsagt 78 dødsdomme, de 46 blev, rigtigt konstateret, gennemført, men de øvrige blev konverteret til en fængselsstraf. Jeg er helt klar på, at det var en fortalelse, men jeg synes, jeg er nødt til at nævne denne rettelse her fra talerstolen.

Fru Nathalie Lind spurgte, hvilke betæneligheder man har gjort sig i andre lande ved dødsstraffens afskaffelse i militær regie, og her kan jeg oplyse, at generalauditøren fra forsvarsministeriet ikke er i besiddelse af oplysninger, der tyder på, at man i udlandet har været betænkelig ved at afskaffe dødsstraffen i den militære straffelov.

Jeg skal i øvrigt ikke kommentere de forskellige synspunkter, der har været fremført. Jeg nærer personlig megen sympati og er fuldstændig enig i de synspunkter, der har været fremført fra fru Nathalie Linds side og hr. Nordqvists side. Og jeg føler sådan set kun lyst til at supplere med at sige, at når det forholder sig sådan, at vi i FN har støttet en indsats på at få medlemslandene til at afskaffe dødsstraffen, så bør vi også efter min opfattelse principielt rense ud i vores egen lovgivning.

Det argument mod ophævelse af dødsstraffen, som jeg personlig finder væsentligst, det er det, der refererer sig til de erfaringer, man har indhøstet fra retsopgøret efter besættelsen. Nu er det naturligvis hypotetisk, om vi kommer i en lignende situation i fremtiden; der er i hvert fald ingen af os, der håber på det. Jeg ved heller ikke, om der er nogen, der forventer det. Men vi kan i hvert fald ikke sige noget afgørende om, hvordan befolkningens holdning vil være til den tid. Det er i hvert fald ikke på forhånd givet, at befolkningens holdning vil være således, som den var i 1945, hvis situationen skulle opstå. Derfor finder jeg personlig ikke, at argumentationen er stærk

[Justitsministeren.]

nok til, at man kan bryde med det, som er en principielt rigtig grundholdning efter min opfattelse: at dødsstraffen ikke hører hjemme i moderne strafferetspleje.

Med disse bemærkninger skal jeg så i øvrigt takke for behandlingen.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til retsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Valg af et medlem til Nationalbankens repræsentantskab (i stedet for Orla Møller).

(Jfr. tidenden sp. 601).

Valgt blev: Poul Dalsager.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Fra medlem af folketinget *Hans Kjær*, der har haft orlov på grund af midlertidig udsendelse i offentligt hverv, har jeg modtaget meddelelse om, at han fra og med den 31. oktober atter kan give møde i tinget. Stedfortræderens, *Arpes*, hverv som midlertidigt medlem af folketinget ophører herefter fra nævnte dato at regne.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, onsdag den 31. oktober, kl. 13 med følgende dagsorden:

- 1) *Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmedlem Robert Pedersen.*
- 2) *Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmedlem Robert Pedersen.*
- 3) *Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmedlem Stinus.*

4) *Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmedlem Stinus.*

5) *Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmedlem Kristine Heltberg.*

6) *Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmedlem Kristine Heltberg.*

7) *Spørgsmål til ministrene.*

8) *Første behandling af:*

Forslag til lov om lønmodtagernes medejendomsret.

9) *Første behandling af:*

Forslag til lov om afgift ved indløsning af fondsbeviser.

10) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af ligningsloven og selskabsskatteloven. (Ændringer som følge af loven om lønmodtagernes medejendomsret).

Mødet hævet kl. 15.32.

17. møde.

Onsdag den 31. oktober kl. 13.

Formanden: Fra medlem af folketinget *Frode Jakobsen*, der har haft orlov på grund af midlertidig udsendelse i offentligt hverv, har jeg modtaget meddelelse om, at han fra og med den 31. oktober 1973 atter kan give møde i tinget. Stedfortræderens, *Karl Mæx Rasmussens*, hverv som midlertidigt medlem af folketinget ophører herefter fra dags dato at regne.

Medlem af folketinget *Ninn-Hansen* har på medlem af folketinget *Henning Andersens* vegne meddelt mig, at denne på grund